

LAKIALOITE 151/2002 vp

Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta lapsen hoidon tai opiskelun ajalta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykselle HE 242/2002 vp. Aloite kohdistuu esityksen lakiin numero 11, laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta. Esityksen muut säädökset hyväksytään sellaiseenaan.

Aloitteessa ehdotetaan, että niin sanotuilta palkattomilta jaksoilta kertyvän eläkkeen perusteena olisi 1 000 euroa kuukautta kohti, kun vanhempi hoitaa alle kolmivuotiaista lastaan, erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa olevaa las-

taan, jonka oppivelvollisuus ei ole alkanut, tai kahta tai useampaa lastaan, joiden oppivelvollisuus ei ole alkanut. Etuuden perusteena olevasta summasta vähennetään 40 % muun lain tai eläkesäännön mukaisista ansiotuloista, jotka kertyvät samaan aikaan kuin vanhempi on oikeutettu tämän lain mukaiseen etuuteen lapsen hoidon perusteella. Alle 100 euron vähennystä ei oteta huomioon. Lisäksi ehdotetaan, että opintojen ajalta karttuma-aika olisi hallituksen esittämän viiden vuoden sijasta enintään kuusi vuotta.

PERUSTELUT

Kotona hoivatyötä tekevä ei ole tasa-arvoisessa asemassa kodin ulkopuolella samanlaista työtä tekevän kanssa. On perusteltua siirtyä siihen ajatteluun, että kaikki yhteiskunnan kannalta merkittävä työ oikeuttaa eläkekertymään. Tällöin suuret työeläkeläisten eläke-erot tasoittuisivat ja käytännössä kahden järjestelmän tarve poistuisi kokonaan. Kotihoito on tehokkaan tukemisen arvoinen hoitomuoto lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, mutta myös yhteiskunnallisesti julkisen talouden ja työn jakamisen kannalta. Pohjoismaista Ruotsissa ja Norjassa pienten

lasten hoidosta karttuu eläkettä paremmin kuin Suomessa. Saksassa kertyy tietty määrä eläkeoikeutta muun muassa hoivatyöstä ja avioerotauksessa saatetaan eläkeoikeus jopa jakaa.

Laskelmien perusteella kunnallinen päivähoitopaikka maksaa sekä kunnille että valtiolle jopa kolminkertaisesti kotihoidon tukemiseen verrattuna. Hallituksen esityksessä ehdotettua lastaan kotona hoitavan vanhemman eläketurvan tasoa ei voi pitää riittävänä eikä kotihoitoa arvostavana. Kaiken kaikkiaan on todettava, että hallituksen esityksen valmistelu lastaan hoitavan van-

hemman ja opiskelijoiden eläketurvaa parantavaksi lainsäädännöksi on ollut valitettavan puutteellista.

Aloitteessa ehdotetaan, että eläkkeen perustana on 1 000 euron kuvitteellinen tulo kuukaudta kohti. Oikeus eläke-etuuteen on ensinnäkin, kuten hallituksen esityksessäkin, alle kolmivuotiaasta lasta hoitavalla vanhemmalla, koska yhdenkin pienen lapsen hoito on sitovaa ja vaativaa. Hallituksen esityksestä poikkeavasti ehdotetaan, että oikeus etuuteen on lisäksi sellaisella vanhemmalla, joka hoitaa erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa olevaa lastaan, jonka oppivelvollisuus ei ole alkanut tai kahta tai useampaa alle kouluikäistä lastaan, joiden oppivelvollisuus ei ole alkanut. Koska yli kolmivuotiaasta ei makseta edes kotihoidon tukea, olisi hyvä tasata taloudellisesti heikompaa tilannetta ainakin eläke-etuuden osalta.

Oikeus eläke-etuuteen syntyy sillä perusteella, että vanhempi hoitaa lastaan kotona. Laskettaessa kotona hoidettavien lasten lukumäärää etuuden kertymisen esteenä ei ole lapsen osallistuminen esikouluun, tai jos hän ei osallistu esikouluun, osallistuminen yhden toimintavuoden ajan välittömästi ennen oppivelvollisena perusopetukseen siirtymistään kunnan järjestämään osapäivähoitoon. Etuuden kertymistä ei estäisi myöskään se, että lapsi osallistuu kerhotoimintaan muutamia tunteja viikossa. Kun kotihoidossa on yksi erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi, oikeus etuuteen edellyttää alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausuntoa lapsesta.

Kotihoidosta ei tule Kansaneläkelaitokselle tietoa, ellei vanhemmalle makseta kotihoidontukea. Siksi on syytä säätää myös vanhempien tiedonantovelvollisuudesta. Tiedot on selkeintä antaa Kansaneläkelaitokselle, joka toimittaa hallussaan olevat etuuden myöntämiseen tarvittavat tiedot Eläketurvakeskukselle.

Jatkokehittely

Kodeissa tehtävän hoivatyön arvoa ei ole Suomessa täysin ymmärretty, eikä sille ole osoitettu arvostusta. Eläkeongelma korostuu avioerotilanteissa heikoille jääneiden puolisoitten eli yleen-

sä naisten kohdalla. Tilanne ei ole oikeudenmukainen ikääntyneiden ja koko elämäntyönsä kodin piirissä tehneiden henkilöiden kannalta. He ovat tehneet taloudellisesti arvokkaan osan yhteiskunnan rakentamisessa. Jos laskettaisiin kaikki se työ, jonka he ovat tehneet kodeissa, summat nousisivat merkittäviksi. Eläke-etuudet tulisikin ulottaa kaikkiin kotona hoitotyötä tekeviin. Oikeus tämän lain perusteella kertyvään eläkkeeseen tulisi jatkossa ulottaa nyt ehdotetun lisäksi erityisesti koskemaan niiden vanhusten ja vammaisten hoitoa, joiden osalta omaishoidontuen edellytykset täyttyvät, mutta joille tukea ei ole myönnetty. Myöhemmin arvioitavaksi jää, tulisiko jatkossa eläkkeen kertyä myös jokaiselle alalle kouluikäistä lastaan hoitavalle vanhemmalle riippumatta lasten lukumäärästä.

Väestöpoliittisesti on erityisen tärkeää osoittaa arvostusta lastaan kotona hoitavalle vanhemmalle, jotta tulevaisuudessa olisi myös niitä, jotka maksavat eläkkeitä. Kun työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on osoittautunut vaikeaksi, on lapsen kotihoitoon kannustaminen eräs hyvä ratkaisumalli tulevaisuutta luovan väestöpolitiikan hoitamiseksi ja syntyvyyden lisäämiselle.

Opiskelijoiden eläketurva

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että opiskelijoille karttuisi eläkettä enintään viiden vuoden ajalta. Suomessa korkeamman yliopistotutkinnon suorittaminen kestää keskimäärin 6,5 vuotta. Yliopisto-opintojen suorittaminen viidessä vuodessa onnistuu vain harvoin. Opintojen perusteella kertyvän etuuden aikaraja onkin syytä korottaa kuuteen vuoteen.

Rahoitus

Aloitteessa esitetty malli on syytä, niin pitkälle kuin mahdollista, rahoittaa järjestelmän sisällä. On tarpeen arvioida eräitä pitkiin työsuhteisiin liittyviä etuja ja mm. niin sanottua superkarttunmaa. On tärkeää taata eläkkeen kertyminen kaikesta työvoimaa uusintavasta ja uutta sukupolvea kasvattavasta työstä — jopa tärkeämpää kuin varmistaa mahdollisimman korkea eläke

niille, jotka pysyttelevät työelämässä yli tavanomaiseksi katsotun eläkeiän.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta lapsen hoidon tai opiskelun ajalta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tässä laissa säädetään lapsen hoidon ja opintojen ajalta suoritettavasta etuudesta. Etuus maksetaan muuta kuin osa-aikaeläkettä myönnettäessä:

(1—12 kohta kuten HE:n 1 §:n 1—12 kohta)

2 §

Oikeus etuuteen on vanhemmalla, joka:

- 1) hoitaa alle kolmivuotiaista lastaan;
- 2) hoitaa erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa olevaa lastaan, jonka oppivelvollisuus ei ole alkanut; tai
- 3) hoitaa kahta tai useampaa sellaista lastaan, joiden oppivelvollisuus ei ole alkanut.

Etouden perusteena on 1 000 euroa kuukautta kohden, ei kuitenkaan ajalta, jolta vanhemmalla on oikeus työntekijäin eläkelain 6 a §:n 3 momentin tai sitä vastaavan muun 1 §:ssä säädetyn lain tai eläkesäännön mukaiseen jatkokarttumaan.

Etuuteen on oikeus sillä vanhemmalla, joka hoitaa lasta pääasiallisesti.

3 §

Kun oikeus etuuteen perustuu erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa olevan lapsen hoitoon, lapsesta on hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto.

Lapsi, joka osallistuu perusopetuslain (628/1998) mukaiseen esiopetukseen ja lapsi, joka ei osallistu esiopetukseen, vaan yhden toimintavuoden ajan välittömästi ennen oppivelvollisena perusopetukseen siirtymistään kunnan

järjestämään osapäivähoitoon, lasketaan 2 §:ssä tarkoitettuihin kotona hoidettaviin lapsiin.

4 §

Oikeus etuuteen on opintojen perusteella enintään kuudelta vuodelta sellaisten tutkintoon tai ammattiin valmistavien opintojen perusteella, jotka opintotukilain (65/1994) mukaan oikeuttaisivat opintotukeen. Etuuden perusteena on 500 euroa kuukautta kohden. Tarkemmat säännökset laskennallisen opintorahan vaikutuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Jos etuuteen on oikeus sekä lapsen hoidon että opintojen perusteella, etuus karttuu 2 §:n perusteella, ellei etuuteen oikeutettu ilmoita toisin.

6 §

Etouden perusteena olevasta 2 §:n 2 momentissa tarkoitettusta summasta vähennetään 40 prosenttia niistä 1 §:ssä tarkoitettujen lain tai eläkesäännön mukaisista ansiotuloista, jotka kertyvät samaan aikaan kuin vanhempi on oikeutettu tämän lain mukaiseen etuuteen lapsen hoidon perusteella. Alle 100 euron vähennystä ei oteta huomioon.

7 §

(Kuten HE:n 4 §)

8 §

Etutta karttuu 1/8 prosenttia kalenterikuukautta kohden 2 ja 4 §:ssä mainitusta perusteesta.

ta. Etuuden laskee ja suorittaa 1 §:ssä tarkoitetun lain mukaista eläketurvaa hoitava työntekijän eläkelain 10 d §:n mukainen eläkelaitos myöntämänsä etuuden alkamishetkestä lukien, ei kuitenkaan aikaisemmasta ajankohdasta kuin siitä, jolloin:

1) 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu lapsi on täyttänyt 3 vuotta;

2) 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun lapsen oppivelvollisuus on alkanut;

3) 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen oikeus etuuteen päättyy hoidossa olevien lasten lukumäärän vuoksi; tai

4) eläkkeen hakija on suorittanut loppututkinnon tai valmistunut ammattiin.

Jos 1 §:ssä tarkoitetun lain mukaista eläketurvaa hoitavia eläkelaitoksia on samanaikaisesti kaksi tai useampia, tämän lain mukaisen etuuden suorittaa se eläkelaitos, jossa eläketurva on järjestetty pääasiallisen ansiotyön perusteella.

9 §

Etuuteen oikeutetun tulee ilmoittaa Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolle Kansaneläkelaitoksen määräämällä tavalla etuuden myöntämiseen vaikuttavat tiedot. Etuuteen oikeutetun tulee myös ilmoittaa kaikista etuuteen vaikuttavista muutoksista.

10 §

(Kuten HE:n 6 §)

11 §

(1 mom. kuten HE:n 8 §:n 1 mom.)

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada korvaus 10 §:ssä tarkoitettusta ilmoituksesta.

12 §

(Kuten HE:n 9 §)

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2002

Jouko Jääskeläinen /kd
Kari Kärkkäinen /kd
Päivi Räsänen /kd
Sakari Smeds /kd
Toimi Kankaanniemi /kd

Leena Rauhala /kd
Marja-Leena Kemppainen /kd
Ismo Seivästö /kd
Leea Hiltunen /kd
Bjarne Kallis /kd